

สภาพปัจจุบันของการจัดการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ในห้องสมุดมหาวิทยาลัยไทย ¹

Current Situation of E-book Management in Thai Academic Libraries

ธิดารัตน์ สาระพล ²

Thidarat Saraphon

ลำปาง แม่หมัดย์ ³

Lampang Manmart

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งจากปริญญาานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต เรื่อง กรอบแนวทางการจัดการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในห้องสมุดมหาวิทยาลัยไทย สาขาวิชาสารสนเทศศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น ปีการศึกษา 2562 Article from master's thesis in Information Studies, Khon Kaen University in academic year 2019

² นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสารสนเทศศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น: Ph.D. candidate in Information Studies, Khon Kaen University, E-mail: thidarat@reru.ac.th

³ ประ.ด., รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาสารสนเทศศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น: Ph.D., Associate Professor, Information Studies Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University, E-mail: lamman@kku.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในห้องสมุดมหาวิทยาลัยไทย โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ บรรณารักษ์ จำนวน 15 คน ผลการวิจัยพบว่า ห้องสมุดมหาวิทยาลัยไทยมีนโยบายการจัดการทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์รวมอยู่ในนโยบายการจัดการ มีการจัดหา 3 วิธี คือ การจัดซื้อ การผลิตเอง และการรวบรวมหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบได้เปล่าจากแหล่งที่ให้บริการ การจัดเก็บและจัดระบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่จัดซื้อหรือบอกรับจะจัดเก็บที่เครื่องคอมพิวเตอร์แม่ข่ายของสำนักพิมพ์หรือผู้จำหน่าย ส่วนหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่ผลิตเอง จะดำเนินการในรูปแบบคลังความรู้สถาบัน การเข้าถึงและค้นคืนหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ผ่านเครื่องมือสืบค้นของห้องสมุด ได้แก่ WebOPAC และ Discovery service ซึ่งมีการส่งเสริมการใช้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบการจัดอบรม กิจกรรมและโครงการ โดยการประเมินการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์จากสถิติของผู้ชาย

Abstract

The purpose of this research was to study the current situation of electronic book management in Thai academic libraries. The qualitative research method was used. Data collection was done by interviewing 15 key informants from four university libraries using the semi-structured interview as a research tool. Results found that the e-book acquisition policy of academic libraries was included in the collection development policy ordinarily by purchasing, creating, and collecting free e-book from other sources. In the case of storage and organization, e-books by purchasing were stored on the host computer of the publisher or distributor, by creation were stored in the library server as Institute Repository. Access and retrieval of e-books through the library tools included WebOPAC, or Discovery Service. Usage promotion was done by promoting the usage by training or other activities about e-books. The library mainly evaluated the electronic books use based on statistics provided by the dealer.

คำสำคัญ: หนังสืออิเล็กทรอนิกส์, การจัดการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์, ห้องสมุดมหาวิทยาลัย

Keywords: Electronic book, E-book management, Academic library

บทนำ

ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีสารสนเทศที่ก้าวหน้าทั้งการเปลี่ยนรูปของสิ่งพิมพ์เป็นสื่อดิจิทัลหรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และพฤติกรรมของผู้ใช้บริการต่อสารสนเทศที่ต้องการทั้งความสะดวกรวดเร็วทันสมัยทันต่อการใช้งาน หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ มาจากคำภาษาอังกฤษว่า Electronic Book หรือเรียกอย่างย่อว่า E-book หรือ eBook เป็นทรัพยากรสารสนเทศประเภทหนึ่งที่เกิดจากพัฒนาการของเทคโนโลยีสารสนเทศมีเนื้อหาและโครงสร้างเช่นเดียวกับหนังสือรูปแบบสิ่งพิมพ์ แต่คุณลักษณะที่แตกต่าง คือ การเป็นวัตถุแบบดิจิทัล (Digital object) ที่สามารถบรรจุลักษณะข้อมูลได้หลากหลายไม่ว่าจะเป็นตัวอักษร ข้อความ ตัวเลข สัญลักษณ์ เสียง ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว หรือรวมเรียกว่าสื่อประสม (Armstrong & Lonsdale, 2005; Vasleiou & Rowley, 2008) ซึ่งมีคุณสมบัติทางอิเล็กทรอนิกส์ เช่น

การค้นและรายการโยงภายในเนื้อหา การเก็บและการเชื่อมโยงแบบไฮเปอร์เท็กซ์ (Hypertext) การทำหมายเหตุ และการเน้นข้อความวัตถุที่เป็นสื่อประสม เป็นต้น (JISC, 2009a; Mincic-Obradovic, 2011) การที่หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นสื่อที่มีเนื้อหาดิจิทัล คุณลักษณะทางด้านสิทธิ์การใช้งาน (Licensing) ได้ถูกเพิ่มเติมเข้ามาด้วย โดยเจ้าของสิทธิ์อนุญาตให้ผู้ใช้สามารถใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์นั้นได้ในประเด็นใดบ้าง (Wikoff, 2012)

การจัดหาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มาให้บริการในห้องสมุดมหาวิทยาลัยทำให้ห้องสมุดลดภาระการจัดการพื้นที่ให้บริการ เพราะหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ไม่ต้องการพื้นที่ในการจัดเก็บสามารถใช้งานได้อย่างกว้างขวางทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย รวมทั้งสามารถใช้หรืออ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้พร้อมกันหรือหลายคนในเวลาเดียวกัน (Rojeski, 2012) ทำให้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นทรัพยากรสารสนเทศที่สำคัญของห้องสมุด จากการคาดการณ์ของสมาคมห้องสมุดและสารสนเทศแห่งออสเตรเลีย (ALIA) ระบุว่าใน ค.ศ. 2020 ห้องสมุดมหาวิทยาลัยจะมีทรัพยากรสารสนเทศเป็นหนังสือแบบดั้งเดิมและหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในสัดส่วนที่เท่ากัน (Wells & Sallenbach, 2015) ในอนาคตหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ถูกนำมาให้บริการในห้องสมุดเพิ่มมากขึ้นและมีบทบาทสำคัญต่อการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัย การจัดการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เพื่อให้บริการแก่ผู้ใช้บริการจึงเป็นพันธกิจจำเป็นที่ทุกห้องสมุดต้องหาวิธีดำเนินงานให้สามารถจัดการและบริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้อย่างคุ้มค่า ได้ประโยชน์ ตรงกับความต้องการของผู้ใช้

หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในห้องสมุดมหาวิทยาลัยไทยนั้นมีการดำเนินงานและให้บริการเช่นเดียวกับห้องสมุดมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ ได้แก่ การจัดซื้อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์จากสำนักพิมพ์/ผู้จัดจำหน่าย มหาวิทยาลัยหรือห้องสมุดผลิตขึ้นเอง และการได้เปล่าหนังสืออิเล็กทรอนิกส์จากหน่วยงาน (JISC, 2009b; Mincic-Obradovic, 2011; Rojeski, 2012; Walters, 2013; Well & Sallenbach, 2015) บริบทและสภาพการณ์ที่แตกต่างทำให้ห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทยมีแนวทางการจัดการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่แตกต่างกันไป มีนักวิชาการ บรรณารักษ์และผู้ที่เกี่ยวข้องด้านสารสนเทศให้ความเห็นว่าห้องสมุดมหาวิทยาลัยจะมีหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นทรัพยากรสารสนเทศหลักของห้องสมุดและมีแนวโน้มว่าปริมาณมากขึ้นในอนาคต ดังนั้นห้องสมุดควรมีรูปแบบบริการการจัดการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่มีประสิทธิภาพ (Conyers et al., 2017; Library Journal, 2016; University of California Libraries, 2011) เพื่อให้ผู้ใช้เข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่

จากการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในห้องสมุดมหาวิทยาลัยเบื้องต้น พบว่ายังไม่มีการวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรง ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และสรุปประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในห้องสมุด ดังนี้

1. ปัจจุบันห้องสมุดมหาวิทยาลัยหลายแห่งมีหนังสืออิเล็กทรอนิกส์จัดบริการ แต่ที่มาและคุณลักษณะมีความแตกต่างกัน ห้องสมุดเหล่านั้นได้นำเข้ามาจัดการและให้บริการรวมกันกับหนังสือประเภทสิ่งพิมพ์ เนื่องจากเป็นทรัพยากรสารสนเทศรูปแบบใหม่โดยยังไม่ได้ศึกษาว่าจะจัดการอย่างไร จึงอาจทำให้ห้องสมุดมีมุมมองเหมือนกับการจัดการหนังสือแบบดั้งเดิม แต่ในความเป็นจริงหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีความหลากหลายในเรื่องรูปแบบ ความเกี่ยวพันกับสิทธิ์การใช้ เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งวิธีการให้บริการที่แตกต่างกันส่งผลต่อรูปแบบการให้บริการที่อาจแตกต่างจากการบริการในรูปแบบเดิม
2. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ถูกมองว่าเป็นทรัพยากรรูปแบบใหม่และอยู่ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ส่วนใหญ่ จึงนำไปจัดรวมเป็นทรัพยากรสารสนเทศดิจิทัล (Digital collection) เช่นเดียวกับทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์รูปแบบอื่น เช่น eJournal eThesis เป็นต้น ซึ่งอาจเกิดจากความไม่ชัดเจนของการจัดประเภท
3. ห้องสมุดยังไม่มั่นใจว่า หนังสืออิเล็กทรอนิกส์จะเป็นทรัพยากรสารสนเทศที่จำเป็นและจะมีบทบาทสำคัญต่ออนาคตของห้องสมุด (Bratunek, 2013; Carroll, Corlett-Rivera, Hackman, & Zou, 2016; JISC, 2009a; Kahn, & Underwood, 2013; Kumbhar, 2018; Library Journal, 2016; Mincic-Obradovic, 2011; Moasil. & Horava,

2015; Morris, 2015; Mulholland & Bates, 2014; Polanka, 2012; Shepherd, & Langstan, 2013; Walters, 2013; Vasileiou, 2011)

ประเด็นสำคัญเหล่านี้อาจเป็นอุปสรรคที่อาจทำให้ผู้ใช้ไม่สามารถเข้าถึงหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้หรือขาดประสิทธิภาพในการเข้าถึงขณะที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเป็นองค์กรที่ต้องเติบโตไปพร้อมกับภารกิจหลักของมหาวิทยาลัย การให้บริการทรัพยากรสารสนเทศรูปแบบใหม่ทันสมัย และแนวทางการบริหารจัดการที่เหมาะสมจะทำให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงและใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ คุ่มค่า และได้ประโยชน์ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้มีการจัดหาเข้ามาในห้องสมุดมหาวิทยาลัยอาจมีการจัดการซึ่งขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละแห่ง เช่น นโยบายการจัดการทรัพยากรสารสนเทศและการจัดสรรงบประมาณ ช่องทางการจัดหาเข้ามา การมีและการบอกรับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ วิธีการบริหารจัดการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ การจัดเก็บจัดระบบ การเข้าถึงและค้นคืน การให้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น เพื่อจัดการให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงและใช้ได้ตามที่ต้องการแล้ว ส่งผลต่อการจัดการที่แตกต่างจากหนังสือในรูปแบบสิ่งพิมพ์ นอกจากนี้จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องไม่พบว่ามีเอกสารหรือผลงานที่นำเสนอผลการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในห้องสมุดมหาวิทยาลัยไทยที่อธิบายเกี่ยวกับการจัดการอย่างชัดเจนทั้ง ๆ ที่เป็นทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดที่เริ่มเข้ามาอยู่ในห้องสมุดและมีแนวโน้มที่จะเข้ามาเพิ่มมากขึ้นเป็นทรัพยากรสารสนเทศที่มีความสำคัญต่อห้องสมุดและผู้ใช้ในอนาคต ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในห้องสมุดมหาวิทยาลัยไทย โดยใช้แนวคิดการจัดการสารสนเทศ ตั้งแต่การกำหนดความต้องการ การจัดหา การจัดระบบ การจัดเก็บ การเผยแพร่และการให้บริการสารสนเทศ แนวคิดการจัดการทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ และคุณลักษณะความเป็นดิจิทัลของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อนำไปสู่การพัฒนาแนวทางการจัดการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ การใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า ได้ประโยชน์สูงสุดและตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้บริการ และทำให้ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเป็นห้องสมุดยุคใหม่ที่สามารถให้บริการสารสนเทศเพื่อการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการและทำนุศิลปวัฒนธรรมไว้ได้ และยังสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการและให้บริการที่สอดคล้องเหมาะสมกับสถานการณ์ทางเทคโนโลยีสารสนเทศ เศรษฐกิจ สังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในห้องสมุดมหาวิทยาลัยไทย ใน 4 ด้าน ได้แก่ การจัดการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ การจัดเก็บและจัดระบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ การเข้าถึงและค้นคืนหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และการให้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ บรรณารักษ์หรือบุคลากรที่รับผิดชอบการจัดการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในห้องสมุดมหาวิทยาลัย ที่ปฏิบัติงานอยู่ในห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่เป็นพื้นที่ศึกษา จำนวน 15 คน คัดเลือกโดยวิธีเฉพาะเจาะจงซึ่งได้กำหนดพื้นที่ศึกษา คือ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่อนุญาตให้เก็บข้อมูลได้ เป็นห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่เป็นตัวแทนจากทั้งห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนกลาง (Thailinet) และส่วนภูมิภาค (Pulinet) เป็นห้องสมุดที่มีปรากฏการณ์การจัดการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ทั้งประสบการณ์และทรัพยากรสารสนเทศประเภทหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่จัดทำมาด้วยวิธีการจัดซื้อด้วยตนเอง และมีหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่มาจากการผลิตขึ้นเองและได้แปลมาจากหน่วยงานอื่น จากการเลือกและกำหนดเกณฑ์

ดังกล่าวผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ศึกษาที่เป็นไปตามเกณฑ์ได้ห้องสมุดมหาวิทยาลัยจำนวน 4 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยมหิดล และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งห้องสมุดมหาวิทยาลัยไทยที่ศึกษาดังกล่าวกำหนดให้เป็นหน่วยวิเคราะห์ระดับองค์กร

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ที่ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาเครื่องมือ ประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลสำคัญด้านการจัดหา การจัดเก็บและจัดระบบ การเข้าถึงและค้นคืน และการให้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก มีขั้นตอน คือ จัดทำหนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์ไปยังห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่เป็นพื้นที่ศึกษา ประสานงานและติดต่อล่วงหน้า นัดหมายวันเวลาในการสัมภาษณ์ โดยดำเนินการระหว่างเดือนมกราคม 2562 ถึงเดือนมิถุนายน 2562

4. การตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้ากับวิธีรวบรวมข้อมูลจากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นและการสังเกตควบคู่กับการสัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนาวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) จากนั้นจัดกลุ่มข้อมูลและสังเคราะห์ข้อมูลและอธิบายข้อมูลตามประเด็น

ผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันของการจัดการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในห้องสมุดมหาวิทยาลัยไทย พบผลวิจัย ดังนี้

1.1 การจัดหาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยไทยดำเนินการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศโดยมีการกำหนดนโยบายการจัดหาสำหรับจัดหาทรัพยากรสารสนเทศทุกประเภทของห้องสมุด เพียงแต่การจัดสรรงบประมาณในปีที่ผ่านมามุ่งเน้นการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์เพิ่มขึ้น โดยมีวิธีการจัดหา 3 วิธี ได้แก่

1.1.1 การจัดซื้อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ มีการจัดซื้อแบบบอกรับสมาชิก (Subscription) และการซื้อแบบรายเล่มหรือคอลเล็กชันหรือการซื้อขาด (Perpetual) ส่วนใหญ่จัดซื้อโดยต้องพิจารณาจากความเสี่ยงและการยอมรับอย่างแพร่หลายของสำนักพิมพ์ และส่วนใหญ่ซื้อกับบริษัทที่มีตัวแทนจัดจำหน่ายในประเทศ วิธีการคือสำนักพิมพ์และผู้จัดจำหน่ายนำเสนอรายการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ด้วยรูปแบบทางธุรกิจ (Business model) การนำเสนอมีทั้งแบบคอลเล็กชัน เช่น ด้านการแพทย์ ด้านวิศวกรรมศาสตร์ ปัจจุบันมีการจัดชุดหนังสือเฉพาะทางเพื่อให้ห้องสมุดเลือกซื้อนอกเหนือจากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่อยู่ในฐานข้อมูล โดยสำนักพิมพ์/ผู้จัดจำหน่ายนำเสนอรายชื่อพร้อมราคาเพื่อให้ห้องสมุดดำเนินการคัดเลือก ปัจจุบันมีทั้งการซื้อแบบภาคีสมาชิกและการซื้อโดยห้องสมุดกลางและห้องสมุดคณะ โดยมีแนวทางที่กำหนดไว้กว้าง ๆ เช่น ราคาของอยู่วงเงินงบประมาณที่ได้รับการจัดสรร ความสอดคล้องของเนื้อหาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์กับหลักสูตร ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติเดียวกันกับทรัพยากรสารสนเทศที่เป็นสิ่งสิ่งพิมพ์ คุณลักษณะของแพลตฟอร์มต้องง่ายต่อการใช้งาน ขั้นตอนตั้งแต่การเข้าถึง สืบค้น จนได้รายการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ไม่ซับซ้อน สามารถอ่าน พิมพ์ ดาวน์โหลด ได้สะดวกรวดเร็ว และสามารถทดลองใช้งานได้ โดยไม่มีการกำหนดเป็นลายลักษณ์อักษรแต่จะปฏิบัติตามแนวทางการปฏิบัติที่ผ่านมา หากมีข้อตกลงหรือข้อจำกัดที่แตกต่างจากที่เคยปฏิบัติมาจะประชุมบุคลากรเพื่อสร้างความเข้าใจ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่ผ่านการพิจารณาเห็นชอบให้จัดซื้อแล้ว ผู้รับผิดชอบจะดำเนินการประสานงานกับสำนักพิมพ์/ผู้จัดจำหน่ายเกี่ยวกับสัญญาและข้อตกลงดังผู้ให้ข้อมูลหลักกล่าวว่า

“เราซื้อหลัก ๆ มี 2 แบบ คือ บอกรับสมาชิกกับซื้อยกฐานที่เป็นการซื้อขาด เช่าซื้อ แล้วแต่ model ที่ห้องสมุดตกลงร่วมกันกับสำนักพิมพ์ ผ่านคณะกรรมการจัดซื้อฐานข้อมูลของมหาวิทยาลัย เป็นฐานข้อมูลที่มีเนื้อหาตามที่มีมหาวิทยาลัยสอน ราคาไม่เกินกว่างบประมาณที่ตั้งไว้”

“การซื้อ e-book จะซื้อตามความต้องการของคณะ งบประมาณ การ access เข้าได้อย่างสะดวก จำนวน user

แบบ unlimited หรือให้แก่ user”

1.1.2 การผลิตหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ห้องสมุดมีการผลิตหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ คือ ตำราอิเล็กทรอนิกส์ (eText-book) โดยการติดต่อประสานงานกับคณะต้นสังกัดของอาจารย์และติดต่อส่วนบุคคลกับอาจารย์เอง โดยมีการจัดทำในลักษณะโครงการจัดตั้งหรือจัดทำฐานข้อมูล/คลังความรู้สถาบัน/โครงการจัดการตำราอิเล็กทรอนิกส์ หนังสือหายากอิเล็กทรอนิกส์ โดยทำการรวบรวมและคัดเลือกจากทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดและมหาวิทยาลัย นำมาแปลงไฟล์เอกสารอิเล็กทรอนิกส์ จัดทำเป็นฐานข้อมูล ผลงานทางวิชาการอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งได้รับพร้อมกับตำราที่ห้องสมุดได้ติดต่อประสานไปยังคณะต้นสังกัด และติดต่อส่วนบุคคลกับอาจารย์ เมื่อได้รับแล้วจะถูกจัดการในรูปแบบเดียวกันกับตำราอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งสมุดมหาวิทยาลัยทุกแห่งมีการดำเนินการในส่วนนี้ในรูปแบบของคลังความรู้สถาบัน และฐานข้อมูล เอกสารการปฏิบัติงานอิเล็กทรอนิกส์ เช่น รายงานผลการดำเนินงาน รายงานประจำปี คู่มือการปฏิบัติงาน เป็นต้น แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์และแนวทางในการจัดการทั้งแนวคิดและวิธีการปฏิบัติงาน แต่ต้องจัดการเนื่องจากห้องสมุดมหาวิทยาลัยได้รับเอกสารการปฏิบัติงานจากการรวบรวมทรัพยากรสารสนเทศของมหาวิทยาลัยเพื่อจัดเก็บในคลังความรู้สถาบัน ฐานข้อมูลของห้องสมุด หรือฐานข้อมูลที่ห้องสมุดพัฒนาขึ้นเองจึงทำให้ผู้ปฏิบัติงานเข้าใจว่าเอกสารนี้เป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เช่นเดียวกับตำราอิเล็กทรอนิกส์ สรุปได้ว่าห้องสมุดมหาวิทยาลัยได้มีการผลิตหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สำคัญอยู่ 4 ประเภท คือ ตำราอิเล็กทรอนิกส์ ผลงานทางวิชาการอิเล็กทรอนิกส์ หนังสือหายากอิเล็กทรอนิกส์ และเอกสารการปฏิบัติงานอิเล็กทรอนิกส์ มีการจัดเก็บในฐานข้อมูลเฉพาะที่ห้องสมุดผลิตเอง คลังความรู้สถาบัน ดังผู้ให้ข้อมูลหลักกล่าวว่า

“เราออกไปประสานงานรวบรวมเอกสาร มีบรรณารักษ์ นักวิชาการศึกษา 2-3 คน ไปทำงานด้วยกัน มีตำรา งานวิจัยของอาจารย์ที่ไปประสานงานมาจะได้เฉพาะที่ได้รับทุนวิจัย การขอตำแหน่งทางวิชาการ ส่งมาให้ห้องสมุด”

“เรามีการขออนุญาตไปยังเจ้าของแปลงไฟล์ พอได้รับข้อมูลแล้วก็จะทำ link เชื่อมโยงในระเบียบฐานข้อมูล e-archive คือทำแยกฐานจากห้องสมุดเพราะฐานนี้พัฒนาเองโดยทำกับนักวิชาการคอมพิวเตอร์ ใช้ Dublin core”

1.1.3 การรวบรวมหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบได้เปล่า พบว่า มีการจัดหาหรือการได้รับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบได้เปล่าแล้วนำมาจัดการ โดยมีการดำเนินงานอยู่ 2 ลักษณะคือ ได้รับไฟล์ข้อมูลจากหน่วยงาน/บุคคลเจ้าของสิทธิ์หรือต้นแหล่งผู้ผลิต และบรรณารักษ์หรือผู้ได้รับมอบหมายเสาะแสวงหาแหล่งที่มีหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบได้เปล่าจากนั้นนำมาประชาสัมพันธ์ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การคัดลอกหน้าปกและเพิ่มลิงค์เชื่อมโยงจากหน้าเว็บไซต์ของห้องสมุด เป็นต้น

1.2 การจัดเก็บและจัดระบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยไทยดำเนินการจัดเก็บและจัดระบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ โดยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์และทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์อื่นจากการจัดซื้อกับสำนักพิมพ์/ผู้จัดจำหน่ายมีการจัดเก็บไว้ในคอมพิวเตอร์แม่ข่ายของสำนักพิมพ์หรือผู้จัดจำหน่ายเปรียบเสมือนเหมือนการจัดซื้อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์พร้อมแพลตฟอร์มและพื้นที่จัดเก็บที่ห้องสมุดไม่ต้องรับผิดชอบดูแลเพียงแต่ต้องติดต่อประสานงานหากมีปัญหาการเข้าถึงและใช้งานหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ส่วนหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่ผลิตขึ้นเอง ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมีการดำเนินการดังนี้

1.2.1 คลังความรู้สถาบัน (Institutional Repository : IR) ส่วนใหญ่ให้บริการเฉพาะผู้ใช้บริการภายในมหาวิทยาลัยที่สามารถเข้าถึงได้เต็มรูป (Full-text) ส่วนผู้ใช้บริการภายนอก สามารถเข้าถึงรายการบรรณานุกรมได้ แต่จำกัดสิทธิ์การดาวน์โหลดเอกสารให้บริการเฉพาะผู้ใช้บริการที่เป็นสมาชิกห้องสมุด หนังสืออิเล็กทรอนิกส์รวมอยู่ในคลังความรู้สถาบัน ส่วนใหญ่เป็นผลงานทางวิชาการของอาจารย์และบุคลากร ผลการดำเนินโครงการที่อยู่ในคลังความรู้สถาบันใช้โปรแกรม DSPACE และนำมามาตรฐาน Dublin Core Metadata มาประยุกต์ใช้ในการจัดการ

1.2.2 ฐานข้อมูลเฉพาะทาง ห้องสมุดส่วนใหญ่มีการจัดทำฐานข้อมูลจดหมายเหตุ ฐานข้อมูลหนังสือหายากเพื่อจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศลักษณะพิเศษ ซึ่งมีหนังสืออิเล็กทรอนิกส์รวมอยู่ในฐานข้อมูลด้วย หนังสือหายากของ

ห้องสมุดบางแห่งมีการใช้โปรแกรมจัดทำเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ในลักษณะของหนังสือ เช่น โปรแกรม Flip Builder เพื่อจัดเก็บหนังสือหายากในรูปแบบไฟล์เอกสาร html ส่วนการลงรายการข้อมูลทางบรรณานุกรมโดยใช้มาตรฐานการลงรายการรูปแบบ MARC21 จากนั้นทำลิงค์เชื่อมโยงเพื่อให้สามารถอ่านและพิมพ์หนังสือหายากรายการนั้นได้

1.2.3 การจัดทำ eTextbook application มีความพยายามของห้องสมุดในการจัดทำตำราอิเล็กทรอนิกส์แต่ได้ยกเลิก/ชะลอโครงการ เนื่องจากปัญหาในการจัดการด้านลิขสิทธิ์และสิทธิ์การใช้ โดยอาจารย์เจ้าของผลงานได้จัดทำตำราแบบสิ่งพิมพ์เพื่อจัดจำหน่ายจึงไม่ได้ส่งหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ให้แก่ห้องสมุด รวมทั้งการขออนุญาตสิทธิ์ไม่ได้รับผลตอบแทนเท่าที่ควร และการจัดทำแอปพลิเคชันเพื่อให้สามารถเข้าใช้บริการผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่แบบสมาร์ตโฟน รองรับได้เพียงระบบแอนดรอยด์ (Android) ในขณะที่อุปกรณ์ของผู้ใช้งานส่วนใหญ่เป็นระบบปฏิบัติการไอโอเอส (iOS) โดยสรุปการจัดเก็บหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีความแตกต่างกันของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่จัดซื้อและหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่ผลิตขึ้นเองกรณีการจัดซื้อห้องสมุดไม่ต้องดูแลรับผิดชอบในการจัดเก็บ เพียงแต่ต้องบริหารจัดการให้ผู้ใช้บริการสามารถเข้าถึงหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้ สำหรับการผลิตหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมีความพยายามในการจัดเก็บด้วยวิธีการสร้างคอลเล็กชันทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ที่ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยทั้งคลังความรู้สถาบัน ฐานข้อมูลเฉพาะทางและอื่น ๆ แต่เนื่องจากการขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจด้านการจัดการสิทธิ์ทำให้การดำเนินงานต้องชะงักไปหรือการได้รับหนังสือ ตำรา ผลงานทางวิชาการ และเอกสารการปฏิบัติงานทำได้ไม่มากเท่าที่ควร ดังผู้ให้ข้อมูลหลักกล่าวว่า

“e-book ที่ชื่อจะนำเข้าข้อมูลในระบบห้องสมุดอัตโนมัติ บรรณารักษ์นำไฟล์ข้อมูล MARC Record ที่ได้รับแต่ละสำนักพิมพ์ ลงในระบบ ส่วนใหญ่ไม่ค่อยได้ปรับ tag และจะนำเข้าข้อมูลเฉพาะที่ห้องสมุดซื้อแบบ Collection เท่านั้น e-book ที่บอกรับไม่นำเข้าข้อมูลระบบ”

“เราเก็บไฟล์ e-book ใน Server ห้องสมุดจะลงรายการทางบรรณานุกรมในระบบ และทำลิงค์เชื่อมโยงไปยังหน้า OPAC เพื่อทำการอ่านหรือดาวน์โหลดไฟล์ บางรายการอนุญาตให้เข้าถึงและค้นคืนได้เฉพาะเครื่องคอมพิวเตอร์ที่กำหนดไว้ให้เท่านั้น”

การลงรายการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ โดยใช้หลักเกณฑ์การลงรายการ AACR2 และมาตรฐานการลงรายการที่เครื่องอ่านได้ตามรูปแบบ MARC21 เพื่อให้ผู้ใช้บริการสามารถสืบค้นได้จาก OPAC ของห้องสมุด โดยเขตข้อมูล (Tag) ที่ใช้ร่วมกัน เช่น เขตข้อมูล 1XX-รายการหลัก 6XX-หัวเรื่อง เป็นต้น สำหรับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีการเพิ่มเขตข้อมูล (Tag) ตัวอย่างที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยดำเนินการ เช่น เขตข้อมูล 006 เขตข้อมูล 245 เพิ่มเติม subfield h และเขตข้อมูลที่สำคัญคือ เขตข้อมูล 856 เพิ่มเติม subfield z ระบุลิงค์เชื่อมโยงไปยังหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เล่มนั้น ๆ นอกจากนั้นยังมี การนำเข้าข้อมูลทางบรรณานุกรม (Imported) จากแหล่งอื่น ได้แก่ ข้อมูลทางบรรณานุกรมจากสำนักพิมพ์หรือผู้จัดจำหน่ายข้อมูลทางบรรณานุกรมจาก WorldCat (WMS: WorldShare Management Service) และ OhioLink เป็นต้น ซึ่งการลงรายการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์จะทำเฉพาะหนังสือที่ชื่อรายเล่มหรือรายคอลเล็กชันไม่รวมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่อยู่ในฐานข้อมูลที่จัดซื้อโดยการบอกรับสมาชิก วิธีการนำเข้าข้อมูล ได้แก่ การขอ/ได้รับข้อมูลทางบรรณานุกรมจากสำนักพิมพ์ จากนั้นตรวจสอบความถูกต้องโดยผู้รับผิดชอบ แล้วนำส่งข้อมูลไปยังงานเทคโนโลยีสารสนเทศของห้องสมุดเพื่อนำข้อมูลเข้าทั้งหมดครั้งเดียว และมีบางสมุดบางแห่งที่กำหนดไว้ว่าหากรายการไม่มากนักจะดำเนินการลงรายการเองโดยไม่ต้องนำเข้าข้อมูลรายการในระบบห้องสมุดอัตโนมัติเพื่อให้การวิเคราะห์หมวดหมู่และลงรายการเป็นไปตามแนวปฏิบัติของห้องสมุด และมีการส่งออกข้อมูลทางบรรณานุกรม (Exported) เพื่อให้เข้าสู่ระบบสืบค้นแบบค้นครั้งเดียว (Single search) ได้แก่ ระบบ EDS (EBSCO Discovery Service) และ OCLC WorldCat Discovery

1.3 การเข้าถึงและค้นคืนหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยไทยดำเนินการอำนวยความสะดวกเข้าถึงและค้นคืนหนังสืออิเล็กทรอนิกส์โดยผลการศึกษาพบว่า หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เข้าถึงและค้นคืนผ่านช่องทางต่าง ๆ ดังนี้

1.3.1 OPAC ของห้องสมุดมหาวิทยาลัย โดยรายการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์จะรวมอยู่ในทรัพยากรสารสนเทศทุกประเภทของห้องสมุด ใช้วิธีการสืบค้นโดยระบุกลุ่มคำ และทางเลือกในการสืบค้น เช่น ชื่อผู้แต่ง ชื่อเรื่อง คำสำคัญ หัวเรื่อง เป็นต้น หากพบว่าเป็นรายการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์จะสามารถคลิกลิงค์เชื่อมโยงไปยังข้อมูลต้นทางของสำนักพิมพ์และไฟล์เอกสารอิเล็กทรอนิกส์ได้

1.3.2 EBSCO Discovery Service โดยเลือกที่ Discovery Search ห้องสมุดส่วนใหญ่จัดทำเป็นช่องทางการสืบค้นหลัก โดยพิมพ์คำค้นที่ถูกต้องและตรงกับเนื้อหาที่ต้องการ

1.3.3 OCLC WorldCat กรณีที่ห้องสมุดมีการจัดซื้อจัดหาระบบ OCLC WorldCat ซึ่งเป็นระบบสืบค้นเช่นเดียวกับ EDS

1.3.4 การเชื่อมโยงจากเว็บเพจห้องสมุดไปยังหน้าเว็บเพจของเจ้าของสิทธิ์ ห้องสมุดได้เพิ่มช่องทางการเข้าถึงที่นอกเหนือจากการสืบค้นแบบ Single Search สำหรับผู้ใช้บริการที่คุ้นเคยกับการใช้งานฐานข้อมูลเฉพาะด้าน โดยห้องสมุดได้เพิ่มการเข้าถึงผ่านเมนูแท็บของเว็บห้องสมุด จากนั้นเลือกฐานข้อมูลที่ต้องการสืบค้น

1.3.5 สืบค้นในฐานข้อมูลเฉพาะ(in-house database) อนุญาตให้สืบค้นภายในมหาวิทยาลัย บางแห่งมีให้บริการแบบ Open access และบางแห่งทำการเชื่อมโยงรายการระหว่างฐานข้อมูลกับ OPAC กรณี eBooks application มีการจัดเก็บในเซิร์ฟเวอร์ แล้วทำแอปพลิเคชันเพื่อให้ผู้ใช้บริการสามารถเข้าถึงและค้นคืนได้ผ่านสมาร์ตโฟน

1.3.6 สืบค้นในคลังความรู้สถาบัน ส่วนใหญ่เข้าถึงและค้นคืนโดยการเข้ารหัส/เข้าใช้ผ่านระบบ VPN ของมหาวิทยาลัย กรณีที่ให้บริการแบบ Open Access ผู้ใช้บริการสามารถเข้าถึงและค้นคืนหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้ ดังผู้ให้ข้อมูลหลักกล่าวว่า

“หนังสือ ตำรา ที่ชื่อแบบ Collection สามารถเข้าใช้ได้ OPAC, EDS ผ่านเว็บไซต์ห้องสมุด หรือสามารถเลือกช่องทางการสืบค้นเฉพาะได้”

“หนังสือ ตำรา ที่ชื่อแบบ Collection และผลงานทางวิชาการของอาจารย์ บุคลากร สามารถเข้าถึงและสืบค้นทาง OPAC, EDS, WorldCat, คลังความรู้สถาบัน ผ่านเว็บไซต์ห้องสมุด”

กรณีหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบได้เปล่า ห้องสมุดกำหนดช่องทางการเข้าถึงในเว็บไซต์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย รูปแบบเป็นการประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์ของห้องสมุดโดยมีการทำลิงค์เชื่อมโยงไปยังแหล่งที่มา/แหล่งต้นทางเจ้าของสิทธิ์ บางแห่งมีการดาวน์โหลดไฟล์เซิร์ฟเวอร์และทำลิงค์เชื่อมโยงให้จากหน้าเว็บไซต์ โดยสรุป ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมีวิธีการจัดการการเข้าถึงและการค้นคืนหนังสืออิเล็กทรอนิกส์หลายช่องทาง ได้แก่ OPAC ของห้องสมุดมหาวิทยาลัย ระบบการสืบค้นแบบ Single Search (EDS) ระบบการค้นแบบ Discovery ของ OCLC WorldCat เข้าถึงและค้นคืนโดยตรงจากคลังความรู้สถาบันและฐานข้อมูลเฉพาะทาง ซึ่งแต่ละช่องทางมีวิธีการค้นคืนเป็นไปตามแพลตฟอร์มของผู้จัดทำช่องทางการเข้าถึง

1.4 การให้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ฝ่ายงานบริการสารสนเทศและฝ่ายงานส่งเสริมการใช้บริการเป็นผู้รับผิดชอบให้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่

1.4.1 การส่งเสริมการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ โดยการจัดอบรม/กิจกรรม/โครงการ มีการจัดทำตารางกิจกรรมอย่างชัดเจนและสม่ำเสมอ เพื่อให้ผู้ใช้บริการสามารถเลือกฐานข้อมูลหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่มีเนื้อหาตรงกับความต้องการและผู้ใช้มีทักษะการสืบค้นและเทคนิคการสืบค้น โดยผู้ใช้บริการสามารถลงทะเบียนผ่านเว็บไซต์ของห้องสมุด หรือคณะที่ต้องการอบรมให้แก่อาจารย์ นักศึกษา นักวิจัย บุคลากร สามารถดำเนินการติดต่อประสานงานภายใต้ ใดๆก็ตาม ในการอบรมวิทยากรจะแทรกเกี่ยวกับสิทธิ์การใช้ การใช้อย่างเป็นธรรมเพียงเล็กน้อย ยังไม่มีการจัดอบรมเฉพาะเรื่องสิทธิ์การใช้และการใช้อย่างเป็นธรรม ดังผู้ให้ข้อมูลหลักกล่าวว่า

“ที่นี่จะมีอบรมการใช้งาน e-book โดยจัดทำเป็นหลักสูตรระยะสั้น สำหรับชั้นเรียนที่มีการร้องขอมาส่วนใหญ่มาจาก

อาจารย์ผู้สอนจัดเป็นวันและเวลา แต่เนื้อหาที่อบรมจะเป็นลักษณะแนะนำฐานข้อมูลว่ามีฐานข้อมูลใดบ้าง และเทคนิควิธีการสืบค้นในแต่ละฐานข้อมูล”

1.4.2 การประชาสัมพันธ์หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ มีช่องทางการประชาสัมพันธ์ ได้แก่ สื่อสังคมออนไลน์ เช่น Fan Page กลุ่มชุมชนออนไลน์ โดยมีบุคลากรที่รับผิดชอบงานบริการสารสนเทศทำหน้าที่นำเสนอข้อมูลข่าวสารของห้องสมุดมหาวิทยาลัย เช่น รายชื่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของแต่ละสาขาวิชา ฐานข้อมูลหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่มีให้บริการ เป็นต้น ซึ่งในช่องทางนี้บุคลากรยังสามารถช่วยเหลือผู้ใช้บริการสารสนเทศได้อย่างทันท่วงที เว็บไซต์ของห้องสมุดมหาวิทยาลัยมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลเกี่ยวกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ คู่มือการใช้งานหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และป้ายประกาศ/ป้ายประชาสัมพันธ์บริเวณห้องสมุดและทั่วทั้งมหาวิทยาลัย โดยห้องสมุดจัดทำในรูปแบบของป้ายที่ตั้งจุดให้ผู้ใช้บริการเกิดความสนใจและมาใช้บริการ ดังผู้ให้ข้อมูลหลักกล่าวว่า

“แนะนำ e-book โดยทำเป็น QR Code พร้อมตัวอย่างปกหนังสือเป็นแผ่นประชาสัมพันธ์ ปิดไว้ที่ทางเข้าห้องสมุด หากผู้ใช้บริการสนใจสามารถสแกน QR Code เพื่อเข้าไปใช้บริการ”

“การแนะนำ e-book เรื่องที่น่าสนใจและจัดทำลิงค์ให้เข้าถึงข้อมูลได้ง่ายผ่านช่องทาง SNS เช่น Facebook และผ่านหน้าเว็บไซต์ห้องสมุด”

1.4.3 การพัฒนาบุคลากรและการแก้ปัญหาการใช้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ผลการศึกษาพบว่า ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมีการสนับสนุนให้บรรณารักษ์และบุคลากรที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมอบรมเทคนิคการสืบค้นฐานข้อมูลที่จัดขึ้นทุกปี ส่วนการดำเนินการแก้ไขปัญหาระหว่างการเข้าถึงและค้นคืนหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ งานบริการสารสนเทศภายใต้งานเทคนิคสารสนเทศมีการดำเนินการแก้ปัญหา ได้แก่ 1) การวิเคราะห์ปัญหา โดยมีการจัดบันทึกปัญหาเป็นลายลักษณ์อักษรลงในแบบฟอร์ม บางปัญหาไม่มีการบันทึก ขึ้นอยู่กับลักษณะของปัญหาและผู้ใช้บริการในแต่ละแห่ง 2) การรายงานปัญหาและการส่งต่อปัญหาไปยังผู้รับผิดชอบโดยตรง จะดำเนินการในกระบวนการนี้เมื่อเป็นปัญหาที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน โดยมีทั้งการรายงานปัญหาไปยังผู้บริหารเพื่อพิจารณาวิธีการและผู้รับผิดชอบในการแก้ปัญหา และการรายงานปัญหาไปยังผู้รับผิดชอบโดยตรงซึ่งขึ้นอยู่กับพิจารณาของบุคลากรที่รับปัญหา 3) การหาวิธีการแก้ปัญหาที่ผู้ใช้พบส่วนใหญ่ แล้วทำเป็นข้อเสนอแนะ ถ้ามีปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้อาจมีการรายงานปัญหาหรือเข้าวาระการประชุม และ 4) การหาวิธีการแก้ปัญหาที่เฉพาะเจาะจงในแต่ละประเด็น ส่วนใหญ่ผู้รับปัญหาจะดำเนินการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ดังผู้ให้ข้อมูลหลักกล่าวว่า

“...มีการฝึกอบรมบรรณารักษ์ โดยสำนักพิมพ์มาอบรมให้ทุกปี feature ใหม่ๆ บรรณารักษ์จะไปอบรมแล้วมาอบรมให้นักศึกษาต่อ”

1.4.4 การประเมินการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ พบว่า ห้องสมุดมีวิธีการประเมินการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ดังนี้ จากสถิติการใช้งานหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นหลัก ซึ่งที่ผ่านมายังไม่มีการทบทวนสถิติการเข้าใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เชิงคุณภาพ ห้องสมุดควรต้องดูประสิทธิภาพการใช้ด้วย บางฐานข้อมูลมีรายงานสถิติการเข้าถึงน้อยแต่ไปปรากฏในผลงานทางวิชาการที่อาจารย์จัดทำเพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอน การวิจัย โดยสรุป การให้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ยังเป็นการให้บริการเชิงรับที่เน้นการอบรมและประชาสัมพันธ์เช่นเดียวกับทรัพยากรสารสนเทศประเภทอื่น ได้แก่ การอบรมการใช้งานฐานข้อมูลหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ การประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ ของห้องสมุด สำหรับการประเมินนั้นยังคงใช้ข้อมูลทางสถิติในการประเมินการใช้ ซึ่งข้อมูลนั้นอาจไม่เพียงพอต่อการวัดความคุ้มค่าของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่ห้องสมุดจัดหาเข้ามาให้บริการ ดังผู้ให้ข้อมูลหลักกล่าวว่า

“ดูสถิติการใช้เป็นหลัก แต่จะดูทั้งภาพรวมและรายละเอียด นำเสนอในเว็บไซต์ของห้องสมุด นำเสนอผู้บริหาร บางฐานข้อมูลมีสถิติการใช้มากเกินปกติ แต่มาจากการที่ฐานนั้นดาวน์โหลด full-text แต่ค่าสถิติจะนับตามจำนวน chapter ของหนังสือเล่มนั้น ๆ ต้องเอามาดูว่ายอดเป็นอย่างไร”

อภิปรายผล

1. การจัดหาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีสัดส่วนที่เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากนโยบายการจัดการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่เน้นจัดสรรงบประมาณที่การจัดหาทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์เพิ่มขึ้น โดยสัดส่วนการจัดสรรงบประมาณมากกว่าทรัพยากรสารสนเทศประเภทสิ่งพิมพ์ ส่งผลต่อสัดส่วนปัจจุบันมีสัดส่วนโดยประมาณอยู่ที่ 30:70 (eBooks : Printed books) การเพิ่มขึ้นของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ในระยะเวลา 3 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2559 - 2561) มีประมาณร้อยละ 40-50 ของหนังสือทั้งหมด ผลปรากฏเช่นนี้อาจเนื่องจากตลาดของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เติบโตขึ้นและหน่วยงานต่าง ๆ สามารถผลิตหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้อย่างสะดวกรวดเร็ว ทำให้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในห้องสมุดมหาวิทยาลัยถูกจัดหาเข้ามาให้บริการมากขึ้น และค่อย ๆ เข้าไปแทนที่หนังสือสิ่งพิมพ์อย่างค่อยเป็นค่อยไป ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาของเวลล์และซัลเลนบัค (Well & Sallenbach, 2015) ที่คาดการณ์ว่าในปี 2020 ห้องสมุดมหาวิทยาลัยในออสเตรเลียจะมีทรัพยากรสารสนเทศเป็นหนังสือฉบับพิมพ์(Printed book) และหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในสัดส่วนที่เท่ากัน (50:50) โดยที่มาจาก การจัดหาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์หลากหลายทางทั้งการจัดหาและมหาวิทยาลัยสามารถผลิตหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ขึ้นเอง ทำให้พื้นที่ในการจัดเก็บหนังสือน้อยลง ผู้ใช้หนังสือสิ่งพิมพ์น้อยลง แต่มีการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เพิ่มมากขึ้น และยังสอดคล้องกับผลวิจัยของปีติมา แก้วเขียว ทศนา หาญพล และพวา พันธุ์เมฆา (Pitima Kaewkhiew, Tassana Hanphon, Pawa Punmekha, 2015) ที่ระบุว่าห้องสมุดส่วนใหญ่เน้นการจัดหาทรัพยากรในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ มีการจัดสรรงบประมาณสำหรับการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์โดยส่วนใหญ่จะอยู่ที่ร้อยละ 60-70 ซึ่งมีหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นส่วนหนึ่งของทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ ดังนั้นห้องสมุดมหาวิทยาลัยจำเป็นต้องพิจารณาบทบาทของห้องสมุด อาจเริ่มต้นที่นโยบายการจัดหาที่กำหนดเกี่ยวกับทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อเป็นแนวทางพื้นฐานต่อการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศดิจิทัลของห้องสมุดมหาวิทยาลัยต่อไป

2. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์จัดกลุ่มตามประเภท ได้แก่ 1) ตำราอิเล็กทรอนิกส์ เป็นกลุ่มที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยให้ความสนใจในการทำการแปลงไฟล์ให้อยู่ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์มากที่สุด 2) หนังสือหายากอิเล็กทรอนิกส์ เป็นคอลเล็กชันเฉพาะที่ห้องสมุดมีให้บริการแบบชั้นปิด เพื่อเป็นเก็บรักษาให้คงสภาพสมบูรณ์แต่ยังสามารถให้บริการได้ ห้องสมุดจึงนำมาแปลงไฟล์เพื่อให้บริการผ่านช่องทางการเข้าถึงต่าง ๆ 3) ผลงานทางวิชาการอิเล็กทรอนิกส์ ในกลุ่มนี้ผู้ปฏิบัติงานแต่ละแห่งมีการจัดกลุ่มทั้งที่แยกจากประเภทวิทยานิพนธ์อิเล็กทรอนิกส์ซึ่งผู้วิจัยไม่ได้ศึกษา โดยรวมเอารายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ที่บุคลากรของมหาวิทยาลัยจัดทำขึ้นภายใต้การสนับสนุนของมหาวิทยาลัย 4) เอกสารการปฏิบัติงานอิเล็กทรอนิกส์ คู่มือการปฏิบัติงานเพื่อขอตำแหน่งทางวิชาการสายสนับสนุน รายงานประจำปีและรายงานผลการดำเนินงาน ของหน่วยงานในมหาวิทยาลัย เป็นต้น และ 5) หนังสือได้เปล่าอิเล็กทรอนิกส์ (Free e-books) เป็นกลุ่มที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยให้ความสนใจในการจัดการเพื่อให้บริการผู้ใช้ เนื่องจากเป็นทรัพยากรสารสนเทศที่ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายประกอบกับหน่วยงานที่มีความน่าเชื่อถือได้ผลิตหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สามารถใช้อ้างอิงในทางวิชาการได้ เช่น สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงาน สสส. หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น หน่วยงานเจ้าของสิทธิ์หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้เผยแพร่ให้สามารถใช้อย่างทั่วถึงผ่านเว็บไซต์ของหน่วยงาน บางแห่งประชาสัมพันธ์โดยอนุญาตให้ห้องสมุดเข้าถึงและดาวน์โหลดไฟล์เอกสารได้ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่จึงให้ความสนใจและเห็นความสำคัญของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบได้เปล่า แต่อย่างไรก็ตามการจัดการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แต่ละประเภทแตกต่างกันขึ้นอยู่กับนโยบายและบริบทของห้องสมุดแต่ละแห่ง จากการจัดกลุ่มประเภทดังกล่าวไม่สอดคล้องกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่ได้จากการวิเคราะห์เบื้องต้นที่พบว่ามีประเภทออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) ตำราอิเล็กทรอนิกส์และผลงานทางวิชาการอิเล็กทรอนิกส์ทั้งตำรา เอกสารประกอบการสอน ผลงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ 2) เอกสารการปฏิบัติงานอิเล็กทรอนิกส์ เช่น คู่มือการปฏิบัติงาน รายงานประจำปี รายงานผลการดำเนินงาน เป็นต้น และ 3) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์อื่นที่มีลักษณะเฉพาะ เช่น หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบได้เปล่า

(Free e-book) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่ทำงานร่วมกับอุปกรณ์เฉพาะ (Enhanced e-book) (Armstrong, & Lonsdale, 2005; Barker & Giller, 2002; Carroll et al., 2016; Jintawee Klaisung, 2012; Lund University Libraries, 2015; Siwapon Anotaisintawee, 2013) ซึ่งมาจากบริบทและแนวนโยบายการจัดการที่แตกต่างกัน ผลซึ่งให้เห็นว่าการวิเคราะห์ประเภทหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่ห้องสมุดนำมาจัดการเพื่อให้บริการแก่ผู้ใช้หากมีการศึกษาแหล่งบริการ เนื้อหาประเภทและคุณลักษณะของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ห้องสมุดอาจสามารถนำมาใช้ในการจัดการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบได้เปล่าสอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการได้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยคำนึงถึงจำนวนและคุณภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่ตรงกับหลักสูตร การเรียนการสอน และความต้องการผู้ใช้ ความสามารถในการให้บริการทันต่อความต้องการทันเวลา คุ่มค่าในการจัดการและการให้บริการ เป็นต้น การวิเคราะห์ประเภทของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ดังกล่าวสามารถนำไปพัฒนาในการจัดกลุ่มหรือจำแนกประเภทของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่จะผลิตขึ้นเองของห้องสมุดแต่ละแห่งตามสภาพการณ์และบริบทได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

3. การจัดระบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ห้องสมุดมีการวิเคราะห์และลงรายการโดยคำนึงถึงรูปแบบการจัดการ คือ 1) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์จากการจัดซื้อ 2) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์จากการผลิตขึ้นเอง และ 3) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่ได้เปล่า เนื่องจากคุณลักษณะของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีความแตกต่างกันทั้งสิทธิ์การใช้งาน รูปแบบไฟล์ เป็นต้น โดยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่จัดซื้อจัดระบบหนังสือที่จัดซื้อเฉพาะที่ซื้อแบบคอลเลกชันและรายเล่มทั้งการวิเคราะห์และลงรายการให้อยู่ในฐานข้อมูลห้องสมุด แต่ฐานข้อมูลออนไลน์ที่มีหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ห้องสมุดไม่ได้วิเคราะห์และลงรายการ เนื่องจากมีรายการดังกล่าวอยู่ในระบบสืบค้นแบบ Discovery อยู่แล้ว ประกอบกับที่รายการเหล่านั้นไม่ใช่รายการซื้อขายทำให้ห้องสมุดไม่แน่ใจว่าหากลงรายการในระบบห้องสมุดอัตโนมัติแล้วยังคงใช้งานได้ตลอดไปหรือไม่ เพราะหากรายการนั้น ๆ ไม่มีในฐานข้อมูลแล้วจะส่งผลกระทบต่อการจัดเก็บข้อมูลในระบบ เช่น ลิงค์เสียหาย กลายเป็นรายการที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ ผู้รับผิดชอบต้องลบรายการและยังมองว่าการจัดการดังกล่าวไม่ได้ประโยชน์และเสียเวลาที่จะจัดการกับกลุ่มหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เหล่านี้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยในประเทศที่ผ่านมานั้นการจัดการระบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เฉพาะหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่จัดซื้อ (Jarupon Choorueangsuk, 2009; Siwapon Anotaisintawee, 2013) ดังนั้น การจัดการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในห้องสมุดมหาวิทยาลัยจึงควรคำนึงถึงทั้งประเภทของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์และวิธีการได้มาที่หลากหลายจึงจะสามารถจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพผู้ใช้บริการได้ประโยชน์อย่างแท้จริง

4. การเข้าถึงและค้นคืนหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีส่วนสัมพันธ์กันชัดเจนกับการจัดเก็บและจัดระบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ดังเห็นได้จากการใช้ระบบการสืบค้นแบบ Discovery ทำให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงและค้นคืนหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้เช่นเดียวกับทรัพยากรสารสนเทศทุกประเภทของห้องสมุด การเชื่อมโยงระหว่างฐานข้อมูลห้องสมุดกับฐานข้อมูลของผู้ขาย ทำให้ ผู้ใช้สามารถเลือกสืบค้นได้จาก OPAC และระบบสืบค้นแบบ Discovery ทั้งจากการจัดซื้อ การผลิตขึ้นเอง ที่ห้องสมุดบางแห่งมีการจัดเก็บในคลังความรู้สถาบันที่อนุญาตให้ประชาชนทั่วไปเข้าถึงและค้นคืนได้ให้บริการในระบบเปิดซึ่งมีหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นทรัพยากรสารสนเทศส่วนหนึ่งด้วย ผลเป็นเช่นนี้เนื่องจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้สามารถเชื่อมโยงระหว่างฐานข้อมูลให้เข้าถึงและสืบค้นทรัพยากรสารสนเทศ และห้องสมุดต่างพยายามพัฒนาหรือหาเครื่องมือการสืบค้นให้สะดวกกับผู้ใช้ที่หลากหลายช่องทาง สอดคล้องกับงานวิจัยของอัลบิทซ์ (Albitz, 2008) และวิกอฟฟ์ (Wikoff, 2012) ที่ระบุว่าหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่ผลิตขึ้นเองนี้มีทั้งระบบการเข้าถึงได้ทางระบบเข้าผ่านเลขประจำเครื่อง ระบบการยืนยันตนเอง ระบบ OPAC การเข้าถึงผ่านทางเว็บเพจและเว็บท่า การเข้าถึงโดยตรงจากเว็บสำนักพิมพ์/ผู้จัดจำหน่าย รายการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ทั้งที่ผลิตขึ้นเองและจัดซื้อสามารถเข้าถึงและค้นคืนผ่านระบบ OPAC และระบบสืบค้นแบบ Discovery โดยการทำกรนำเข้าและส่งออกข้อมูลรายการ ซึ่งบรรณารักษ์ห้องสมุดทุกแห่งดำเนินการประสานกันกับงานระบบและเทคโนโลยีสารสนเทศของห้องสมุด ดังนั้น มุมมองในการจัดการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์จะต้องพิจารณาขั้นตอนและกระบวนการในการ

ทำงานเป็นหลัก ทั้งงานจัดเก็บ จัดระบบ การเข้าถึงและค้นคืน การทบทวนโครงสร้างการบริหารห้องสมุดให้มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถและทักษะเฉพาะด้านครอบคลุมกับงานที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นวิธีการจัดหาและได้มาในรูปแบบต่าง ๆ ลิขสิทธิ์การใช้งาน การควบคุมและคุ้มครองสิทธิ์ การจัดการโดยคำนึงถึงคุณลักษณะหรือประเภทของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะต่อห้องสมุดมหาวิทยาลัย ได้แก่

1.1 ห้องสมุดควรมีการกำหนดนโยบายพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ โดยระบุประเภทหรือกลุ่มของทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ตามสภาพความเป็นจริง

1.2 ห้องสมุดควรมีกำหนดกลุ่ม/ประเภทของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบกว้าง ๆ เพื่อใช้ในการจัดการทั้งกระบวนการอย่างครอบคลุม ได้แก่ กำหนดตามวิธีการจัดหา ประกอบด้วย การจัดซื้อ การผลิตขึ้นเอง และการได้เปล่า การกำหนดตามประเภท เช่น ตำรา หนังสือหายาก งานวิจัย เอกสารการปฏิบัติงาน เป็นต้น และการกำหนดตามคุณลักษณะของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เช่น ฐานข้อมูล คอลเล็กชัน รายเล่ม เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะต่อมหาวิทยาลัยที่สังกัด มหาวิทยาลัยควรให้ความสำคัญกับการผลิตหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ การสนับสนุนทั้งเชิงนโยบายและการปฏิบัติให้อาจารย์บุคลากรเห็นคุณค่าและความสำคัญ การกระตุ้นและส่งเสริมให้เกิดการผลิตหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในฐานะทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย

3. ข้อเสนอแนะต่อหลักสูตรการจัดการสารสนเทศและบรรณารักษศาสตร์ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าผู้รับผิดชอบงานจัดการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นบรรณารักษ์ นักเอกสารสนเทศที่ส่วนใหญ่ใช้ความรู้ความสามารถในการจัดการสารสนเทศในรูปแบบสิ่งพิมพ์เป็นหลักสำคัญและการปรับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่ ภาระงานเนื่องจากการปรับโครงสร้างและภารกิจของห้องสมุดซึ่งส่วนหนึ่งมาจากทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ที่เข้ามาในห้องสมุดส่งผลกระทบต่อปฏิบัติงานของบุคลากรที่อาศัยความเชี่ยวชาญเฉพาะ ดังนั้น หลักสูตรด้านการจัดการสารสนเทศและบรรณารักษศาสตร์ควรพิจารณาการปรับปรุงเนื้อหาวิชาให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่มีทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์เพิ่มมากขึ้น การเพิ่มเติมการจัดการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในเนื้อหาของรายวิชาที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การจัดการสารสนเทศ การบริการสารสนเทศ การศึกษาผู้ใช้ เป็นต้น การให้ความสำคัญกับการรู้ดิจิทัล (Digital Literacy) เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ผู้เรียนเพื่อให้ตระหนักรู้เรื่องทรัพย์สินทางปัญญา รวมทั้งเนื้อหาวิชาที่ทำให้ผู้จัดการสารสนเทศในห้องสมุดมหาวิทยาลัยสามารถประสานงานกับบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผสานหลักการ แนวคิด ทฤษฎีด้านการจัดการสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ การจัดการทรัพย์สินทางปัญญา การบริหารจัดการห้องสมุดยุคใหม่ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อผลิตนักสารสนเทศ บรรณารักษ์ที่มีความรู้ความสามารถในการจัดการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์/ทรัพยากรอิเล็กทรอนิกส์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไป

4.1 ควรศึกษาเพื่อประเมินความคุ้มค่า ประโยชน์ และการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในห้องสมุดมหาวิทยาลัย โดยเปรียบเทียบต้นทุนของการจัดหาและการบริการ กับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ของผู้ใช้ห้องสมุด

4.2 ควรศึกษาประเด็นสิทธิ์การใช้งานและการจัดการสิทธิ์ทางดิจิทัลของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ตามแนวทางทรัพย์สินทางปัญญาและการจัดการสิทธิ์ทางดิจิทัลกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์และทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์อื่นที่เกี่ยวข้อง

เอกสารอ้างอิง

- Albitz, B. (2008). *Licensing and managing electronic resources*. Oxford, UK: Chandos.
- Armstrong, C., & Lonsdale, R. (2005). Challenges in managing e-books collections in UK academic libraries. *Library Collection, Acquisitions, & Technical Services*, 29(1), 33-50.
- Barker, P., & Giller, S. (1991). An electronic book for early learners. *Innovations in Education & Training International*, 28(4), 281-290.
- Bratanek, L. A. (2013). *Case study of E-book use in an academic library: A communication perspective* (Master's thesis). University of Ottawa, Ottawa, Canada.
- Carroll, A. J., Corlett-Rivera, K., Hackman, T., & Zou, J. (2016). E-book perceptions and use in STEM and non-STEM disciplines: A comparative follow-up study. *Library and the Academy*, 16(1), 131-163.
- Conyers, A., Lambert, J., Wong, L., Jones, H., Bamkin, M., & Dalton, P. (2017). E-book usage: Counting the challenges and opportunities. *Insights*, 3(2), 23-30.
- Jarupon Choorueangsuk. (2009). *Usage and need of electronic books: A case study of Health Science Library. Prince of Songkla University*. Songkha: Prince of Songkla University.
- Jintawee Klaisung. (2012). *Desktop publishing to e-book to promote curiosity in learning of digital age learners*. Bangkok: Chulalongkorn University Publisher.
- JISC. (2009a). *Headline findings from the user surveys: CIBER final report*. Retrieved December 20, 2016, from <http://www.jiscebooksproject.org/reports/user-survey-findings>
- JISC. (2009b). *JISC national E-Books observatory project: Key findings and recommendations*. London, UK: JISC.
- Kahn, M., & Underwood, P. G. (2013). Issues related to the adoption of e-books in academic libraries: A literature review. *South African Journal of Library and Information Science*, 79(2), 10-17.
- Kumbhar, R. (2018). Trends in e-book research. *DESIDOC Journal of Library and Information Technology*, 38(3), 162-169.
- Library Journal. (2016). *EBook usage in U.S. academic libraries 2016*. New York, NY: Author.
- Lund University Libraries. (2015). *Different kinds of e-books*. Retrieved December 16, 2015, from <http://libguides.lub.lu.se/c.php?g=297086&p=1990139>
- Mincic-Obradovic, K. (2011). *E-books in academic libraries*. Oxford, UK: Chandos.
- Moisil, I., & Horava, T. (2015). Students and the e-book dilemma: A case study. *Qualitative and Quantitative Methods in Libraries*, 4, 955-963.

- Morris, J. (2015). Home Grown Ebooks: North Carolina's collaborative ebook pilot project. *Collaborative Librarianship*, 7(1), 16-21.
- Pitima Kaewkheaw, Tassana Hanpol, & Pawa Panmekha. (2015). The collection development of university libraries' electronic resources in the National Research University Project. *TLA Research Journal*, 8(1), 54-71.
- Polanka, S. (Ed.). (2012). *No shelf acquired 2: Use and management of electronic books*. Chicago, IL: American Library Association.
- Rojeski, M. (2012). User perceptions of ebooks versus print books for class reserves in an academic library. *Reference Services Review*, 40(2), 228-241.
- Shepherd, J., & Langstan, M. (2013). Shared patron driven acquisition of e-books in the California State University Library Consortium. *Library Collections, Acquisitions, & Technical Services*, 37(1-2), 34-41.
- Siwapon Anotaisintawee. (2013). *E-book acquisition in academic libraries* (Master's thesis). Chulalongkorn University, Bangkok, Thailand. (In Thai)
- Vasileiou, M. (2011). *E-books and academic libraries* (Doctoral dissertation). Manchester Metropolitan University, Manchester, United Kingdom.
- Vasileiou, M., & Rowley, J. (2008). Progressing the definition of "e-book". *Library Hi Tech*, 26(3), 355-368.
- Walters, W. H. (2013). E-books in academic libraries: Challenges for acquisition and collection development. *Library and the Academy*, 13(2), 187-211.
- Wells, D., & Sallenbach, A. (2015). Books and eBooks in an academic library. *The Australian Library Journal*, 64(3), 168-179.
- Wikoff, K. (2012). *Electronic Resources management in the academic library: A professional guide*. Santa Barbara, CA: Libraries Unlimited.